III URTEA
99 ZENBAKIA
Epaila 11
IGANDEA
DONOSTIA 1923

ARGIA

ASTEROKOA

URTEKO: 5,50
Bakoitza: 0,10
28. GARIBAI
25-05 URUTIZKIÑA

BIDAYEN ITUNDURA
FRANQUEO CONCERTADO

ASTEA

MEXIO JAIAK.—Efi askotan mi-sio jaiak egiten ari dira, sinisme-ik gabeko indiarren arteko mi-sioak zer diran, nola lagundu behar daien eta orlakoak. Gaiera-ziak. Gernika, Arasate, Ohati, Donosti, Bilbao eta orlakoetan jalak egin dira eta gero ta laguntza gei-ago biltzen ari dira.

POLIZIKOAK.—Oso gaizki egi-ten ausarten beren lana Bilbao aldean. Noiz-nai gaizkeriarik, la-pufetak eta eriotzak gertatu eta gaizkileri ez zuten atrapatzen. Gobernuari kejatu zaizka eta bi nagusi aundi bidalu dira, gauzak ondo miatu, okerak nun dauden ikusi eta beraf berehala ondo ipini dituzten. Batzuen batzuek kanpo-ra botako omen dituzte.

SOZIALISTAK. — Mañukos'ko gerfaren kontra eta an izan diran okerren etxa dutenentzat beraf dan izgofa gobernuari eskatzeko, ba-ltzaf eta itzaldi aundiak egiten ari dira sozialistak trun, Erenteri, Pasai, Donosti, Tolosa, Ordizi, Altsasu, Gazteiz, Maeziu ta ofe-lako beste langlile erietan.

PERIODIKU BERIAK.—Eguneu-roko berri bat eteratzen da Irua-ñ'n, izenez «La Voz de Navarra»: lenengo zenbakia joan dan igandean ariu genuen; periodiko aundia ta edefki egiña, katolikoa ta alderdigabeko edo bereber izango dala dio, ta bere egiñaf gustiak Napafoaren aldeko. Bere aguñari erantzunaz, urte askotan-ko bizia opa diogu.

—Gazteiz'ko Lpaiz-gaiak irulle-betero eterako dan miseiozko peri-odiko berri bat egiten asi dira.

EUSKAL AUREZKITEGIAK.—Madrid'en «Instituto Nacional de Previsión»'ek bere batzarfa egin du, langileen zartzarorako efeti-rotzaz erabaki batzuek artzeko, eta Euskalerriko Aurezkitegi (Caja de Ahorros)'ak asko gorabi di-tuela, gauza ofetan lan asko eta ona egiten dutelako, eta eskubide aundiak eman dizkie. merezi du-telako.

EINSTEIN. — Aleman jakintsu onek ots aundiak atera ditu mun-du guztian, gauza berri ta ofi argiafi batzuek erakutsi ditulako. Orain Bilbao'ra etorfizko esan diote itzaldi batzuek egiteta. Oso gauza zalak dira.

PRANTZITIK.—Afautze ta aber-etan izugarikeria omen dabe Prantzitik, ango diruz ura beau dagoa ometan. Aufeka egunean bagolka iritxi ziran afautzak Gaz-teiz'ko merkatu aundira, bi pese-tan saldurik amabikoa.

TELEFONOAK. — Lau probin-tzietako bat egin nai dute eta ga-ra gero lauen aflizan Paris'era-ko ari bat euki. Euskaleri guziak al dan guzian bat egiteta ondo de-ritzagu.

ESTIBALIZ. — Mayatzaren le-nengoan bazuraiko dute Estiba-liz'ko Andre Maria, Araba'ko Zaindari (Patroi)'tzat. Oso jai aundiak egingo dituzte. Etegoari ere esan diote etoftzeko. Balio aundiko koroia egiten ari dira.

BIZKAI'KO GOBERNADORE. Izan dan Ledesma jauna, bere ur-tez egoki izan eginektunak bete-tzen utzi ez diotelako, Madrid'era itzuli da; bere ordez Ubierna jau-na igandean etorri zan.

Gobernadore berri onekin, Aran-tzibia jaunak Bilbao'ko alhatze-aulkia utzi-bearko duala diote.

Alarguneren negarak.

Gaida dala-ta besoetatik kende didate semen:
Kendu didate semen:
Kendu didate, baña noiz beria ikusko ote det maitea?.

Ondarontz asko joan ol-dira ta gutasi andik otofi;
gude-ehatzak bete, ait ol-diru ada asknak ainbat oti.

Pozatik ez da nere eixe onian,
alaiak iges-egin du:
emengo esku zana aldendurik
gazook zer dagikogu?.

Lengo besetxe zuri alaia
bezin ta tzaftu da, zitez:
negai-dagila dirudi, bere
ez datorela-ta, mihez.

Or dabil motel-motel zakuña
gure baseri-ingurutan:
gosezk, berfiz ia jan diu
abereek ikuluan.

Sasi ta larez josirik daude
landa, zelai ta baratze:
itun-nai dabaste nere begiak
nere min beltzaren arza.

Udaberiko lore f'euzkilak
ezin pozta ne-biotze.
Semea il ba'zair, nere ezti gaia
izango da eriotza.

Nun ote-zaude, maite?... Aglan
lotan eiufan gaiteen...
Zure amari agian deika
zauri ta iltozen aiteen...

Aglan... zuri, ait izti dezu
betiko, ludi gaiztoa...
Oroipen txaroi, nigandik iges,
ez mindu nere gogoa.

Bai, bizi da bai, ta bizikо de
onak lasiandu ariean:
Geiko Jaun onek ez du lagako
bakarik ama iluppean.

Laistef bakarako omen-da guda...
laistef ba datorkit, beraz:
laistef orduan pozturko naizu
zure abesti miñberaz:

Berirro zure begi-argiak
argiduko dit gogoa.
Zuk dakarkezu kebi ontaren
berirro egi ta beroa.

Mirunizu beti zure galdezka
etxean daukat negafez.
argizaia les urizen ari da
gaxoo maitasun-gafez.

Ots-dagizute landa zelaiak,
ots, dendarka aberesk:
olarguneu-ke berirez jantzita.
ots-dagizu bonetesk.

. . . . . .

Egia da, bai, bere beririk
ez dedela ospaditzkon...
Baña lenaren-lanaz betarik
etzan izango oraingoan.

Ene gudari gaxo laziaosl,
non, nola ote-zaukate...?
Gudeka gaitzak egun abetan
izan direla denate...

Mirotz zitelak nere kabitik
ozkitako amezkoa,
edan ote du zure odola,
non ote-zauka, gaxoo?.

Gau f'egun nere biotzen dakafi
kezka latz aber ekaitza;
biotz gaxoo au jo ta zaftitzen
lisasoak lez, arkaitza.

Kupitu, aren, nitzaz, Jaun One,
beira nere min zaftzeko...
Kupitu nitzaz, bestela, atera
nere bekendik biotza ...

JALITAÑKOL

Beartuaes egiten dezunez, Jaunak nari ona emango diza.

Bizkai'ko Diputazioa'n.

EDARIAREN KALTEZKO GUDEA

Oraindik ilabete asko ez diralo, gogoetzo itzegin nuan emendiee, erariza-letsasunak dakafzkian kalteak nomokoak direa argi esanez. Gure erian erarizaletasuna senbaterako zabaldu dau eta nolako kalte ta semintasunak ekafi dizkigun, gorbi esan nuan oddaun.

Aldi artean, begiak Oipuzkoa'n jarfiz itzegin nuan. Egun ostan liburutxo berf bat atofi zali moi-gabera, ta Diskol-aldera begira jeti dizkit begiak.

Edariaren kaltezko gudua da launa liburutxo podit onek, eta euskeraz ta erderaz tsukun eta apaiñ egiña dago. Bizkai'ko Aldundia'k, Bizkai'ko Di-putazioa'k, erarizaletasunorekin Bizkai'n zef gertatzen dan onako ikusi duanean, bildurtuta, saletasun ori gutxitzeko erabaki gogoz'to eztu batzuek artu dita. Erariak bizkaitarai dakafzkian kalteak senbaterakokoak direa, eta kalte oiek gutxitzeko Aldundia'k zer egin lezakean, poloki ta auzoo esaten du liburutxo berf onek.

Ona gaitza senbaterako zabaldu dau. 120 eri dauzka Bizkai'n, eta gu-zien artean 2.714 aldodegi dauzkate. Batez beste lata, 22 aldodegi daguzke-ko, bada, efi bakoitzarentzat.

Bizkai'n 409.850 bizitzale ditu. Bizkaitar oiek guztiak aldodegietan bei-zitzean banatu ezkero, aldodegi bakoitzean 151 bizkaitef naffuko lirake. 151 bizitzale naiñoa dira, bada, Bizkai'n, aldodegi bakoitzari eusteko. 151 biz-tzale oietatik, kanbio itzatzaire emakumezk, aurtak, gazoak eta eraiza ez da-tenak, eta.... iza zenbat erango dizan erri-ederik bakoitzak?

Bizitzalen begiratzaez, Areatza'k (Villaro'k) dauzka aldodegi guzen: 792 bizitzale dim ofiek, eta 16 aldodegi dauzka; 49 erari naiñoa ditu, bada, al-dodegi bakoitzari eusteko.

Gutxiena, berfiz, Plka. 374 bizitzale dauzka, ta aldodegi bat bakarik. Oui eusteko, 374 bizitzale baef dira bada.

49 bizitzaleri aldodegi bat dagokie, eta Plka'n 374 bizitzaleentzat ere aldodegi bat. Erarizaletasuna Areatza'n askoz zabaldugay daguela, arigi ikusten da. Bi efi oiek dira erri-zefendarako bi muturak: beste guziak bi-tartean daude.

Gaitza nonako zabaldu dan esan eta gero, gutxitzeko zein erabaki artu diran esaten da. Aldodegi berf bat irikitzeko baimena izateko zenbat ce-deindu bear dau; gero urtero ordaindu bear duana; izango diluan zerigo go-goak; eraxan nuten dokumentu ofiek eta orlakoak.... eta beste galde-razpen asko. Gañera, unien artean, izateko-tzatzen, eta gizonen artean, efi guztietan, gelegi eratzeak dakafzkian kalteak itzaldi, santu ta liburutxoen bidez erakustea ere erabaki du.

Asmo oiei gure tzal o beroanak jotzen dizkiegula, esan beafrik ere es degu. Ondiz aurkagafi en ¡ta gaizon artean menderetzen degun!

JEME

MUTIL BAT, ETA BESTE BAT

—Baña, Mikel: apaiz jauneren on-dofik igaro, eta izapela kendu ei dok?

—Zer ditak ba apaizak gu geron baño geyago, Pantzi?

—Ze esaten dok? Ogiya jenokisto-ren gorputz biurtzeko, eta pekatuak azkatzeko almena daukenez eure burua berdintzeko musikik ezta dok?

Leizaburu'ko Pantzi'ri ze erantzun etzuan jakin Sorondo'ko Mikel kirete-nak, eta berekko kirtenkeri batzuk aoptan esanaz aztu zan ardantegian. Pantzi ondoren zuala: beren ondoetik igoro zan apaiz gaztea kalian gora eiaroaren ikusi artean.

Ardantegian ian-ta edan; baso bat ardoren ondoren bi; matik zutindu nai izan zuenean, bere burua eskitzeko gauza etzan Mikel.

—Etan biñef esan diat ez aiñbeste edateko, baña irakin alperik dek; er-dotegira gabeko oik ez, eta ardote-gian edaten neurik ere ez. Orain nola joango ota etxera eure burua zutik euki ezin dek etz? Esaten zion Pan-tzik ezerbiz bizkr bere lagun urdiari. Ele onek, zutik oste-osta-osta, ta erdela zorioa ta begiak zabalda estitik irisgafe ernan erantzun zion noizbait tu-tel-tofel:

—Ze... ze... zera... zera bezela. I... lagun ona... eiz... ta... lagun... lagundudu dik etxera, Pantzi.

—Laguna ona? Onegia Mikel, «ofe-kopon» egin ta lagunen en aurkiko. Oretare bide-galtzerik gabe bear dan asoyan ainzakie ere etxean. Baña axkena izango dek, ez nauk urengoan berealakoan atapatuko. Ihiko eta nai dekan arte eta nai dekan bezela.

* * *

Gau guztie ilunean ekatzak izugafi oñu egiten zuan, eta nolabait an atzo-zan lagun biyak aldezak gora. Mikel, pausoa pausoari egiñ eztitik, zalebandako, ganogabeko jardun etan-gabian, eta ze esaten zuen, kon-tu gabe. Pantzi, Mikel zutindu ezinik erori etzadin, eta onen jardun ganora gabiaz gugafi egiñda; baña ain lagun nola beltzekoa! bat egiñ zalako, bere burua aseiki; biyek, bekian-bekian eroftzen zian izingof zaporedak ar-tuaz, beren buru gutzetan nisiu egiñan zuen atez otzak orpegia ehaten diyelo; ilunpean bidea bilatu eztitik, eta banatzeten belaunetaraño sartuaz; nan ilunzuan azkun artan azaldu zan, atzaparen erabilliak bein zurbilago ta bein bizingoz egiela, gabiko baten sun.

—Basondo'n izan naiz, bertako dutoa—esan zuan berehiar Pantzi'k nuziyari begira geldituta—eta berenzat bein baño geyagorik ba'dute ki-dezkari oyei eska nezayoke gurezat gabiko zenbat eltzakogu yaizki etofi-ko ta.

Ostan argia gerungo ta urbilago, eta rekafena berunz, eta mutil biyak gor-runtz, laister ikusi al izan zuan Pan-tzek apaiz jaun bat zala onela zatofela.

—Gabon jaunak!, ots-egin zuan, ba-gitaznen eundix izapela eranisi eta zerbait aureratzen zala; ofotsoldean eta Mikel'ek egurra nai izan etzuan apaiz gaztea zale eazgurarik.

—Gabon Jaungoikoak dezula, gaztea—erantzun zion apaizak alatsu, Pantzi'ren zintzotasuna igaririk.

—Nola berori ain gau itzalean mendi-aberan?—musikak galde egin zion.

—Basondo'n izan naiz, bertako Antoni'k azken-ikusmaak eman, ta ondo iltzen laguntzen.

—Basondo'ko Anton il da?

Eta galdezar baiezen, gertakizunak ipiñi zuan Pantzi bere endoan zitun gizon bi oyetan oldozian bere elize-sakiko aginduaz bat datozenzat, ain gau traiñon mendi-muzturra igotzeko neke gogoia artu zuan apaiz onbidetzuaz; eta aisegin zirriñ bat artzearen, guranoekiko eginbear lari bat utsirik, ilzean zegon alta lagata efiko erdan tegira jatxi zan seme galduaz.

Baña ore beream, Mikel, bere atzaren lizena entzutez edo, zerbait kon-turatuaz, aurkezku zan apaizengana, makeiz-makeiz galdeiuaz :

—Zer... zer... zer?

—Ze izango ez da?—erantzun zion bizirro Pantzi'k ordun—. I ez etzala ifiof jaun onen aofian tzapeldun aur-kezteko.

Eta esan eta eta egin, aofian zeukan tsapela Mikel'i kendu, ta berera laari zion.

TENE.

Egi batzuek garbi ezin azaldu.

Alta Calasanz'en entzuka guzfok izango dezute, noskl. Biotz Deunen Lokaldi edo Kongregazioko misioiari ospetsu au Jesus'en Biotzaren Jargol-tzea sendi edo famili guztetan egite-ko, efirik-eti ta etxarik-etxe ibilia da; Euskalerian oraiñ afie gutxi dala, Alta Mateo Crawley misioiari agurgarikin batean ibili zan : ordunen ezagu-tu genuen.

Alta Calasanz uri, beda, aufeko estaun Madrid'eko *Damas Catequis-tas*'en konbentuan, emakumezki itzaldiak egiten ari zan. Egun batean, go-goz itz-egin omen zuen, *moda berriko* lanzkeraren nabarmenkeri ta itzunkeria azaldua: eta berak ziona egiteta-teko, lotsagarriz jantzitako emakume batzuen erretratuak zeuzkan erebista bat atera zuan : eferatu oyek guztien eazqui diran onde aundikietakoenak omen diran, eta ori egitiñ oyen itzun-karia agertu nai izan zuela-ta iskan-bila ugari etara dute Alta Calasanz'en kontra. Misioiari aspertsu onek ez omen du geyago Elizetan itzaldirik egingo, ofetanako baimena kendu baitiote.

Alta Calasanz algorfua (kastigarua) izan aren, beko ta gotiko emakumien bilotxkerlaren kontra egin daen itzaldia, guzien onerako izango dala uste degu

Gaztearo alperla, zaftzaro lanez betea.

IPUIYAK

XI.

Erbimude bat, zafaren zafez, etzan irabeski baño ibiltzan. Aren ibilkera azturai Aren anka-okefak! Oretxe-gatik, etzuen zogu bai ere atrapatzen. Egun batez orden, alako somaketa bat buruik jasai zitzayon : ifiesen ilenil zan, ta iru edo lau lgurtzilaldi iribelan egin-da, gela baten erdi-erdi-yan zefeldo geldira zan, irin-koskuka ballizanen antzean. Onela, irin zalekoen xaguak urbildu ezkero, etex atapatuko ziluen. Urbildu zan bei; koak egin ere bai, bañan koska gu-zesti zan zitzayon, erbiladuak, atapa-rafen atapatu-ta, biziya kendu bai ziyon. Lau edo lauei erori ziran, ga-zuñezko koskoi ederrak. Badatof ofdea afaiol bizardun bat, oso mafaiua, as-kotan sare ta atapagalutatik igen ge-fia, ta onela dasayo irie pikofari.

—Irifia baiñz, mordo edefa aukat, baña ezaiol iriñari beharr anikik ikus-ki; iri bai.—Ta aldegin zuen.

Begi onak ez da behere kolterik.

XII.

Indiolar bat jainkoari eremindu-ta loan omen zitzayon, ufekindoraren aotaa berari eman eztyolako.

—O zein aota edefa eman diyozun!... Abesten asten dan orduko, bastar gusiyak txoratu-ta dauzka... Aizo berian, an ufuti egeri dan eftiik, berehiriko iundauk erori ziran, tsuri txatxal oren eresi edefak entzutera... Eizan abesten aspertu oso iluudauriz ta orduan ere, sofurik gosoenaz, ba-saoan eskutau zan: ¿Zergatik ez diduzu oren laurdenbat eman? Abesiu nai nuke; esten naiz, ta neroni lotzan-tzen naiz ateratzen dedan maria ta kurikas..

Jainkook eranzun omen ziyon:

—Urtsindorari aufe egiten diyok, edertasunaz. I, askoz edefagoa eiz bera baño. Lumeian dinukan erlantzak, ez diskik egoztiyetan edofek eta ederkoek baño. Ire iyoo lo-rafai: ire gandofeko kfabelinxo oyak!... Badik aranook indafa; an-tsatok, igariketa; ufetsindorak eresia, ik edertasuna ia...

Bakoitza, berari dagokiyonakin, kiof...

UBIZUINO'a

(Jarraitzekin.)

GURE PILOTARIAK

Bixente Elizegi.

III

Oso afigoña zan Bixente piloten zegoenean! Inkoetan eta agertzen bal da norbera da, beari-bezalakoa. Ar-pegia Elizegi gazte mardula ta edera bazan, piloian ari zala gero ta ede-fago azelizen itzaliyan; ez da bada afefik esaten asafaan Elizegi'k ondo ikusi ta ikusgafia zala: ¿Egia al da gizona lokoan eta malan sazgu-gutu egiten dala? Alaxen izango da ofela esaten daneau. Izenzala bei izenztil; batez ere malan ase bete ta dagoeneau. Jokoan degola berfiz bal ezaguzako zaiola nolakoa ere dan. Oafiu gizonai bi-ddii oieiun; eta bei-gozan ez bada ere bigarren aldian ezeu-gutuko denzte. Peña y Goñi'k piloto-riaz idezi zin eta esan zuan eztiu-ko lirake irakurtzen nagola asko pozta naute gure Bixente'z esaten dituen erdarazko itz auek : *Cuando pone, corta; si pierde no resigna.* Irabazi ta ¡ta! ¡ta! ¡ta! esten danak anoro ema-ten du; ta galdu duenari odola irukin leitzen zaio. Bazekien ori Elizegi'k; eta irabazien bazuen (ita eskoran bu-tuzten zuen) ikidu egiten zan; eta galdu zuenak gero ta geiogo mutu zuen orduan. ¿Irabazi beatzen-galdu egiten zuela? ¿Zer? Lokogaiik onako, deadarka, bizauka eei oei? ¡Eta! eun-kaldun latoña zan Bixente; ta erdaan ere ixilldu egiten zan; oluka eei ta ene-fartia ta etzuela ezartxore irinten edo irabazien bal zeiien: eta tuklieta-ñi ikusi bal-zuen. Inkoriez : Peña y Goñi'k esaten dituen itz oielen ikusi dezakezu zein zan Elizegi; ¡takes ta diote liz oiek baño obekigin ezerk azaldukо. Arestian alpatuzko itz oiek entzun da irakurlaak esan dezake : «Bixente gizon oson zan; piloiari aiñbrow-ta Ereñderiar» eta eoskoldun gustiak izan bear duten eraksoa». (Bal! bal, ene irakurlea, Bixente oa-ura ziran zan; eta ona zalako lagun guztiak beti berakin naiñkoan (bromen) zabilizan; ta ibazenekі zer pazada aundian ar-tzen zituen eman guziak! Etzan ez no-lanai ezerkatuki; eskoriz lortzen bazan bidegabekerien bal ikusten zuenean; bestela ¡bai nera! bare min-du zeukan edozein gauzagatik aseie laztzako; ez da ba ezitzakos guziak malle izaien bazkoen ere. ¡Au gizia jokin da esan dezakegu onela : Bixente'k partidan bal irabazten zuenean; partida ta bere burureikio gurenda (biloria); ta galdu egiten zuenean berfa bal irabazten zuen bere berauri gorazten zion eta. ¡Auxen dek partidarik aundiena irabazteа.

ITLIÑA

(Jaraitzeko da.)

Amezketa'ko Pernandorenak

Pernando mendian zebilela Toiona'ko elizarisk ikusnako erbi edef bat oñetan erori zitzayon. Batta ere lax-ter gure urbiya asniyan gorde. Gazaren beafa bazuen: eztiei bar an zuen, bada, gañean galdezka :

Elizarisk.—¿zerbirik ikusi ei dezu?

Pernandok. — Amaikaterdik izan beaf dute.

Elizarisk.—Ez dituzi galdetzen, gi-zona, zer oridu dan: galdezen ditua-dana da, erbirik eman ikusi dezun.

Pernandok.—Bai. Amabiran men-dako oñen gañean egozkiya egoten ari da, ta ezaiokoztzik izan bear dute.

Elizarisk—Urzi orduak, eta erbirik ikusi dezu ala ez ezan emidazu.

Pernandok. — Bai; gosetzen ere asia nago; erdiz-erdi amaikaterdik dira.

Elizarisk, Pernando eroztat ustrik, ta ingumetara joan zan, ari gaztera zitzayon esatera; eta Pernando berau bidetik etse-aldera, erbiya zakuan safiuta.